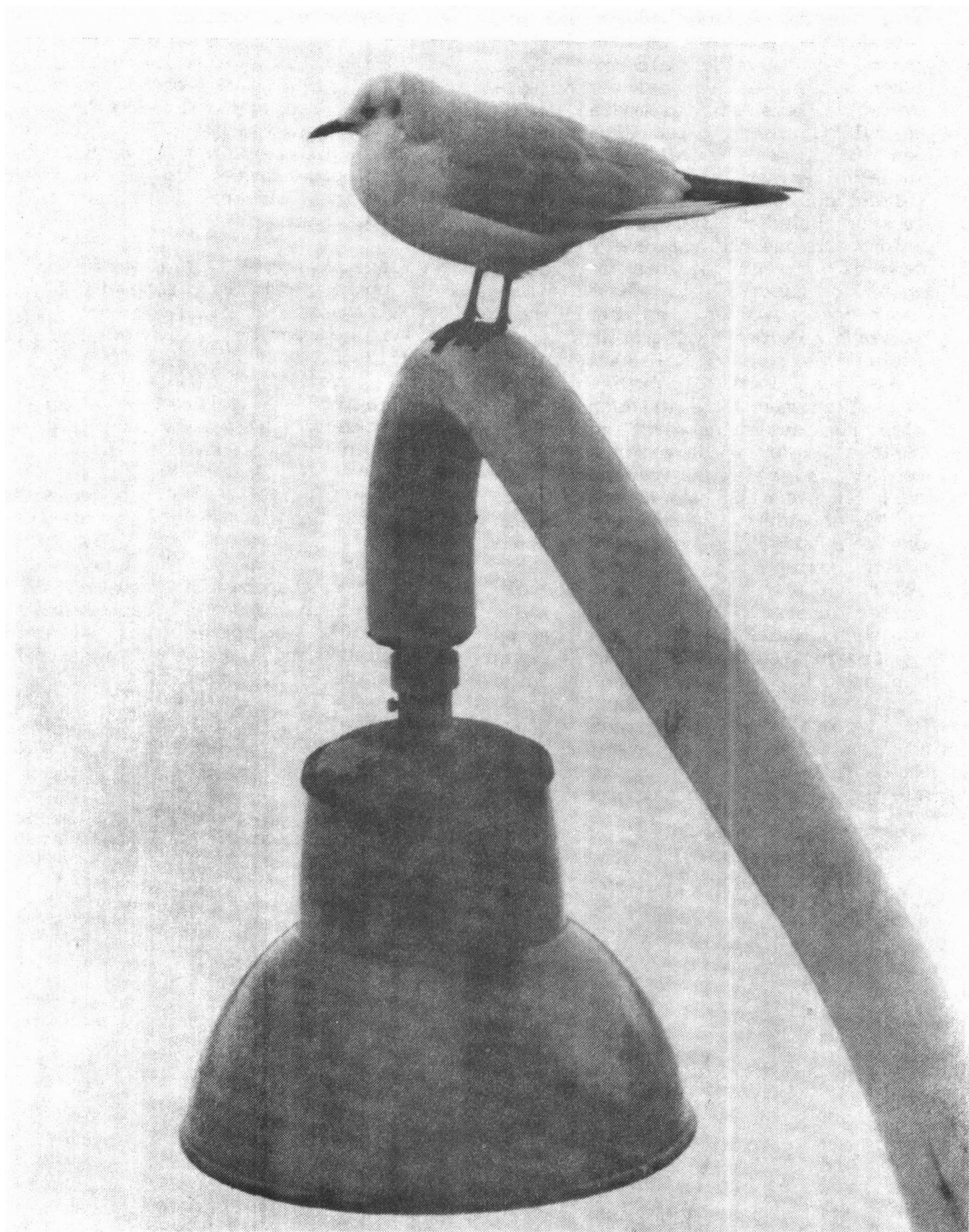

**kokmeeuwen(deel 2):
habitatkeuze van oude en jonge vogels in de winter**

J.B. Hulscher.

Inleiding

In dit tweede deel over de Kokmeeuwen rond Haren wil ik enkele aanvullingen geven van waarnemingen die bij het schrijven van het eerste deel (Hulscher, 1983) nog niet waren uitgewerkt. Een gevolg hiervan is dat bij de bespreking van de resultaten enige herhaling van de problematiek, behandeld in het eerste deel, onvermijdelijk is.

De waarnemingen betreffen tellingen van oude en jonge Kokmeeuwen in drie habitats in de omgeving van Haren uit de periode 1980 t/m 1983. Hoewel de waarnemingen niet altijd systematisch zijn verzameld, geven zij over een aantal jaren samen wel een betrouwbaar beeld van het algemeen verspreidingspatroon van oude en jonge Kokmeeuwen rondom Haren. De tellingen werden gehouden in 1) de bebouwde kom van Haren, voornamelijk in het Boeremapark, maar ook bij de huizen waar gevoerd werd, 2) plantsoenen, sportvelden en weilandjes binnen de bebouwde kom, 3) weilanden buiten het dorp, begrensd door de zuidrand van de stad Groningen, de Onnerpolder, Glimmen en de autosnelweg Assen-Groningen (A 28).

Vanaf half april beginnen de eerste juveniele vogels (tweedekalenderjaars) een bruine kop te krijgen en eind mei - begin juni is dit bij de meeste vogels voltooid. In mei begint ook de staart te ruïen, de juveniele staartpennen met zwarte eindbanden worden verwisseld voor de geheel witte pennen van het adulte klee. Het onderscheid tussen adulten en tweedekalenderjaars wordt daardoor moeilijk, maar is met een telescoop wel vast te stellen, omdat de snavel- en pootkleur van de jongen lichter blijven dan die van de oude vogels.

De waarnemingen zijn per decade samengevat. Fig. 1 geeft de percentages jonge meeuwen in de drie verschillende habitats en tabel 1 de aantallen getelde meeuwen waarop deze percentages betrekking hebben.

Trekpatroon

Omdat niet altijd alle meeuwen in een bepaald gebied werden geteld is het aantalsverloop van de meeuwen onbekend. Wel blijkt uit fig. 1 hoe van eind maart tot eind april het aantal jonge vogels verhoudingsgewijs toe-

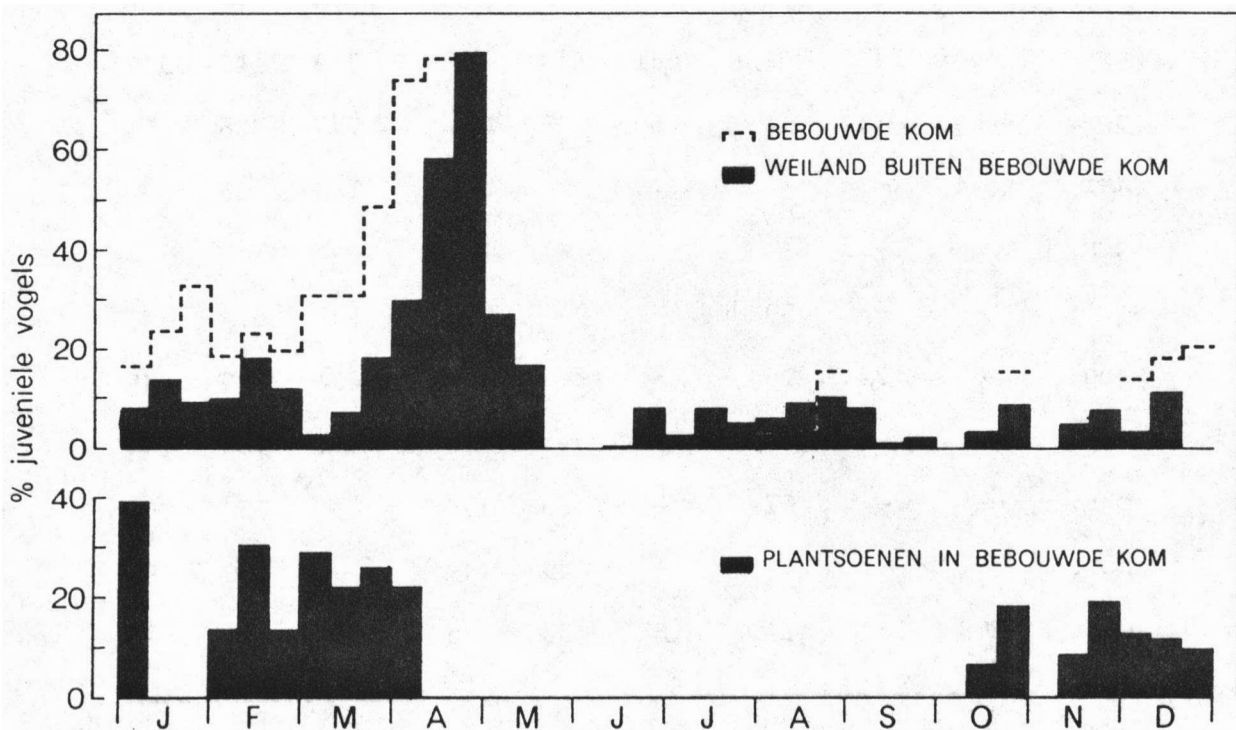

fig. 1

Het percentage jonge Kokmeeuwen in 3 habitats bij Haren uit de periode 1980-1983.

neemt, zowel in de bebouwde kom als op de omringende weilanden. Dit is in een periode waarin de totale aantallen meeuwen bij Haren sterk afnemen. De oude vogels gaan naar de broedkolonies. Tweedekalenderjaars broeden als regel niet, zij overzomeren in of nabij broedkolonies maar ook wel ver daarbuiten. Ze zwerven rond, meestal op voedselrijke plaatsen, bijvoorbeeld in grotere steden. Zo telde ik op 11 mei 1980 in Leeuwarden 129 Kokmeeuwen, waarvan 35% jongen. In de bebouwde kom van dorpen, zoals Haren, komen in mei en juni geen Kokmeeuwen voor. De eersten verschijnen weer begin juli. Op 9 juli 1983 waren er 15 Kokmeeuwen in het Boeremapark, waarvan 11 exemplaren in het adulte en 4 in het tweedekalenderjaarskleed. Het eerste jong van hetzelfde jaar (eerstekalenderjaar) arriveerde op 12 juli.

Habitatkeuze

Alleen voor de periode december-maart is het aantal tellingen in alle drie habitats groot genoeg om een zinvolle vergelijking te maken. We zien dat in deze periode het percentage jonge vogels in de bebouwde kom hoger is dan op de omringende weilanden en dat het percentage jongen in de plantsoenen binnen de bebouwde kom hier precies tussenin ligt. Ook Roemers (1982) heeft gevonden dat onder de in de stad Assen overwinterende Kokmeeuwen meer jongen aanwezig zijn dan op de graslanden buiten Assen. De keus van jonge en oude meeuwen voor de bebouwde kom en plantsoenen kunnen we nog iets nauwkeuriger bekijken. Op 200 m afstand van het Boeremapark ligt midden tussen de huizen een weilandje waar meeuwen uit het Boeremapark ook regelmatig voedsel zoeken. Acht simultane

decade	bebouwde kom			plantsoenen			weilanden		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
jan.	213	84	43	36	-	-	769	125	765
febr.	1096	417	810	706	77	89	178	129	168
mrt.	644	377	341	641	614	559	319	1140	1113
apr.	224	35	-	60	-	-	777	1306	24
mei	4	-	-	19	-	-	183	36	-
juni	-	-	-	-	-	-	-	5	11
juli	-	-	39	-	-	-	191	673	143
aug.	63	22	26	-	-	-	404	500	49
sept.	-	-	-	-	-	-	344	106	279
okt.	-	-	67	-	63	174	-	133	159
nov.	-	-	-	-	49	49	-	90	180
dec.	209	162	414	65	133	66	284	191	-

Tabel 1

Aantallen getelde Kokmeeuwen (adult + juveniel) waaruit de percentages jonge meeuwen van fig. 1 zijn berekend.

tellingen in het park en op het weiland in de periode december 1982 - maart 1983 laten zien dat verhoudingsgewijs steeds meer jonge meeuwen in het park aanwezig zijn dan op het weiland (fig. 2).

Invloed van vorst op habitatkeuze

Bij vorst en sneeuwval zijn weilanden en plantsoenen ongeschikt als fouragegebied; alle meeuwen, jong en oud, moeten op de bebouwde kom terugvallen of wegtrekken. Daarom valt te verwachten dat bij vorst het aandeel van de jonge vogels in de bebouwde kom zal afnemen. Tijdens een vorstperiode in febr. 1983 kon dit inderdaad worden aangetoond bij de meeuwen in het Boeremapark maar de daling van het percentage juvenielen was gering (Hulscher, 1983, fig. 1). Eerdere waarnemingen van Kokmeeuwen bij huizen waar gevoerd werd uit de periode januari - maart 1982, toen het afwisselend dooide en vroom, laten veel duidelijker veranderingen in het jongenpercentage zien (fig. 3). Bij vorst is het aandeel van jonge vogels laag, bij dooi weer hoog. Het totale aantal meeuwen bij de huizen nam ook

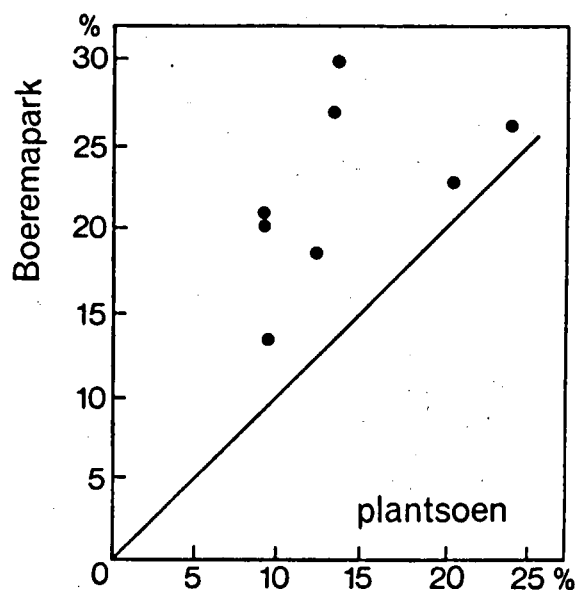

fig. 2
Vergelijking van de percentages jonge Kokmeeuwen tijdens 8 simultane tellingen (dec. 1982-maart 1983) in de bebouwde kom (Boeremapark) en in een plantsoen (weiland) gelegen binnen de bebouwing op 200 m afstand van het Boeremapark.

toe tijdens de koude perioden, hoewel dit niet uit de tellingen valt af te lezen omdat niet op vaste plaatsen werd geteld.

Jonge vogels zijn in het algemeen minder succesvol bij het voedselzoeken dan hun volwassen soortgenoten. Dit geldt ook voor meeuwen. Bij de Kokmeeuw is dit aangetoond voor vogels die op akkerland fourageren (Ulfstrand, 1979), bij de Zilvermeeuw voor vogels die op vuilnisbelten hun kostje bijelkaar scharrelen (Verbeek, 1977; Greigh e.a., 1983). Het lage succes van de jonge meeuwen wordt veroorzaakt door rechtstreekse concurrentie van de oude vogels die bij conflicten om voedselbrokken bijna altijd de jonge vogels de baas zijn. Jonge meeuwen zullen dus de neiging hebben om oude vogels te ontwijken en zij zullen vaker genoegen nemen met slechtere gebieden waar ze door de verminderde concurrentiedruk van de oude vogels toch nog meer voedsel binnen krijgen dan op de goede gebieden. De kwaliteit van biotopen zouden we kunnen afmeten aan de ratio adulte/juveniele meeuwen: hoe hoger het percentage jongen, hoe slechter de biotoop. Op grond van deze redenering is de bebouwde kom een slechter voedselbiotoop voor Kokmeeuwen dan de weilanden en nemen de plantsoenen binnen de bebouwde kom een tussenpositie in.

In de bebouwde kom zijn de voedselomstandigheden onzeker, je moet maar afwachten waar en wanneer gevoerd wordt. Meestal is ook het aantal voederplaatsen beperkt. En als er gevoerd wordt, stort de hele meute zich als één man op het voedsel. De behendigste vogels pikken de lekkerste hapjes weg. Er zijn veel concurrenten. Op de weilanden lijken de voedselomstandigheden stabiel. De vogels kunnen hun eigen fourageerritme bepalen en de dieren hebben de ruimte om elkaar te ontwijken. Ook het feit dat Kokmeeuwen na een vorstperiode bijna onmiddellijk de bebouwde kom weer verlaten en de weilanden opzoeken, wijst erop dat de voedselomstandigheden op de weilanden beter zijn.

Uit waarnemingen in west-Nederland blijkt dat Kokmeeuwen zich in de koudste maanden van het jaar (dec.-febr.)

vooral concentreren op weilanden rondom de grote stedelijke conglomeraties en in de steden zelf (Nijhoff, Spaans en Swennen, 1963). Dit geeft de meeuwen de mogelijkheid snel van de ene habitat (graslanden) over te schakelen op de andere (bebouwde kom) als de fourageeromstandigheden op het grasland slechter worden. Dat er veelvuldig van biotoop gewisseld wordt, blijkt uit de tellingen in het Boere-mapark, waar het aantal aanwezige Kokmeeuwen voortdurend wisselde afhankelijk van de hoeveelheid regen (deel 1, fig. 2). Het ziet er naar uit dat de voedselkwaliteiten van de weilanden en van de bebouwde kom voortdurend worden gemeten en tegen elkaar afgewogen.

Literatuur

Greigh, S.A., J.C. Coulson & P. Moneghan, 1983. Age-related differences in foraging success in the Herring Gull (*Larus argentatus*). *Anim. Behav.* 31: 1237-1243.

Hulscher, J.B., 1983. Kokmeeuwen: een keuze tussen nat en droog. *De Grauwe Gors* 11: 12-16.

Nijhoff, P., A.L. Spaans & C. Swennen, 1963. Over Kokmeeuwtellingen. *De Levende Natuur* 66: 212-216.

Roemers, E. 1982. Enige aspecten van de ecologie van de Kokmeeuw (*Larus ridibundus*), de Stormmeeuw (*Larus canus*) en de Zilvermeeuw (*Larus argentatus*) in Drente. Rapport Prov. Planologische Dienst van Drente.

Ulfstrand, S., 1979. Age and plumage associated differences of behaviour among blackheaded gulls (*Larus ridibundus*): foraging succes, conflict victoriousness and reaction to disturbance. *Oikos* 33: 160-166.

Verbeek: N.A.M., 1977. Age differences in the digging frequency of herring gulls on a dump. *Condor* 79: 123-125.

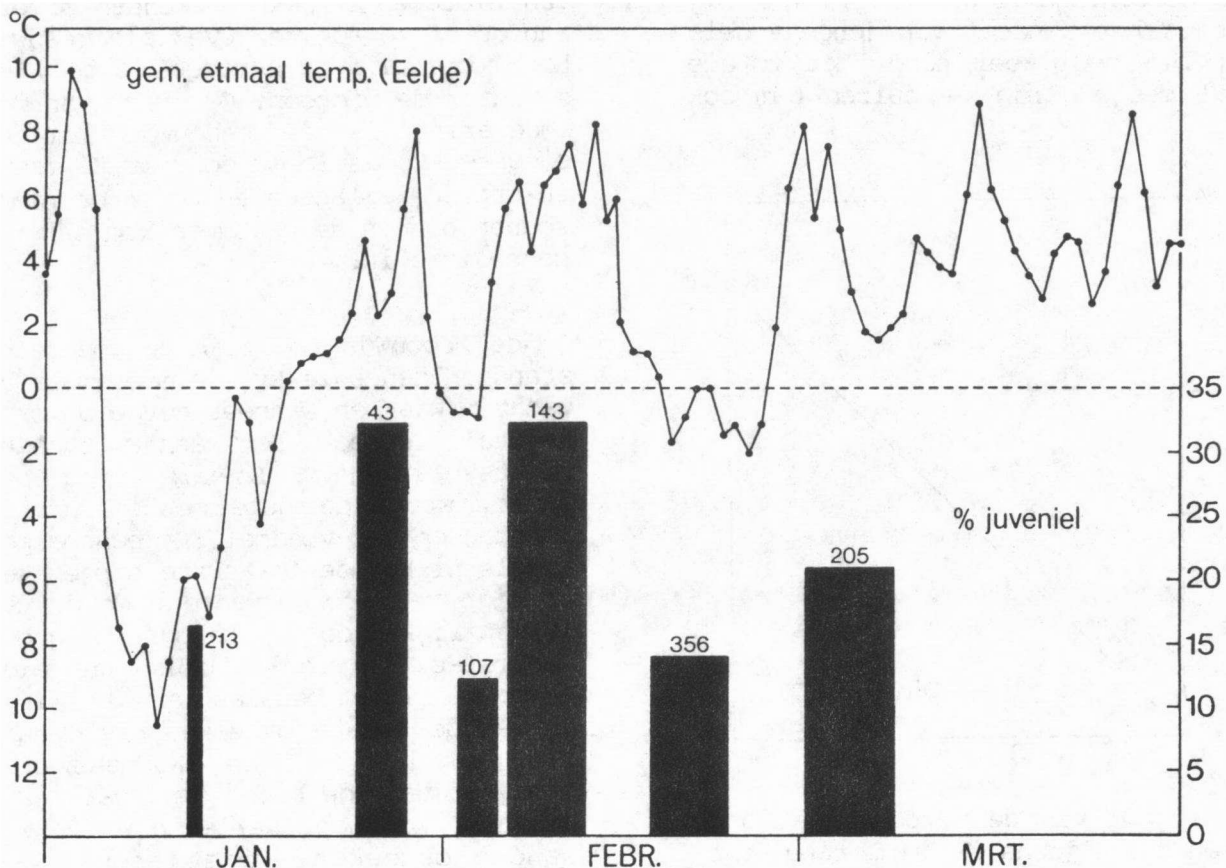

fig. 3 Boven: Gemiddelde etmaaltemperatuur (Eelde). Onder: Gemiddeld percentage jonge Kokmeeuwen in de bebouwde kom van Haren (bij huizen) in de winter van 1982. De breedte van de kolommen geeft de lengte van de periode waarin is geteld, de getallen boven in de kolommen de aantallen getelde meeuwen (adult + juveniel), waarop de percentages betrekking hebben.